

NIEUWSBRIEF

NIEUW HOOFDSTUK LEGERMUSEUM	2
IN MEMORIAM HENK VISSER	3
AANWINST: DE COLLECTIE-VISSER	4
VRIENDEN WERVEN VOOR HET MUSEUM	6
TWEDE NEDERLANDSE VETERANENDAG	7
OPENINGEN EN VERNISSAGE BOEM!! EN LEVENSECHT! IN BEELD	8
EEN VRIEND IN AFGHANISTAN	10
REPORTAGE LANDMACHTDAGEN	13
SLAGVELDEN FRANSE TIJD BEZOCHT	14
AGENDA EN BOEKENKAST	16

LEGERMUSEUM BEGINT AAN NIEUW

door Gert Groenendijk

“De Here heeft zich ten langen leste erbarmd over mij en mijn benauwde veste.”

Menigeen heeft al herkend, dat dit de beginregels zijn uit Vondel's *Gijsbrecht van Aemstel*. Het is de euforische openingzin door de hoofdpersoon bij het vermeende nieuws, dat de vijand de langdurige belegeringen van de stad heeft gestaakt. Er is opluchting. Een nieuwe toekomst breekt aan. Deze beleving bekwam mij, toen de staatssecretaris van Defensie vlak voor het zomerreces, zijn lang verwachte besluit over het museaal beleid Defensie, en daaraan gekoppeld de huisvesting van het Legermuseum, bekend maakte. Natuurlijk begint mijn bijdrage aan deze Nieuwsbrief met genoemd besluit.

Nieuwbouw

Ons Legermuseum 'begint aan een nieuw hoofdstuk' in de ontwikkeling van zijn rijke geschiedenis. Met zijn brief van 10 juli

heeft de staatssecretaris van Defensie de Eerste en Tweede Kamer geïnformeerd over zijn besluit tot herinrichting van het museaal beleid Defensie, en over andere huisvesting van het Legermuseum als onderdeel daarvan.

De belangrijkste elementen van dit besluit geef ik hierna weer:

- Vorming van een extern verzelfstandigde stichting Nationaal Militair Museum (NMM), waarin de zes Defensiemusea (inclusief het Legermuseum) worden ondergebracht.
- Herinrichting tentoonstellingen militaire musea, waarbij het Legermuseum en Militaire Luchtvaart Museum worden gehuisvest in een nieuw te bouwen museum op de vliegbasis Soesterberg.
- De collecties worden gesaneerd, zo mogelijk verbeterd en geconcentreerd; dat geldt ook voor de depots.
- De bouw start zo spoedig mogelijk na 'overdracht vliegbasis Soesterberg' (1 januari 2008) en oplevering is voorzien voor ultimo 2009.
- Defensie biedt ruimte aan een aantal traditiekamers met een intern gerichte rol; de historische verzamelingen zijn geïntegreerd in de stichting NMM, hetzij omgevormd tot een traditiekamer.
- In de op te richten projectorganisatie die dit besluit moet uitvoeren, zijn alle betrokken partijen vertegenwoordigd. In september 2006 gaat die organisatie van start.

Met dit besluit is voor het Legermuseum een einde gekomen aan een langdurige periode van onduidelijkheid en onzekerheid. Het biedt mogelijkheden om de problemen, vooral op het gebied van de huisvesting (ruimtegebrek, onverantwoorde klimatologische omstandigheden voor de collectie, povere arbocondities en beperkingen in groei publieksontvangst), professioneel en ambitieus het hoofd te bieden. Ook de integrale aanpak met het Militaire Luchtvaart Museum biedt forse potentiële meerwaarde.

Er dienen zich kansen aan. Op betrokkenen – ondergetekende voor het Legermuseum voorop – rust de dure en dankbare plicht die kansen te verzilveren. Opdat het Legermuseum, zijn collectie, zijn geschiedenis en de maatschappelijke relevantie ervan, nog sterker verankerd worden.

Militaire dilemma's

Natuurlijk is het besluit van de staatssecretaris van Defensie over de huisvesting van ons museum de hoofdmoot van voorliggende bijdrage aan deze Nieuwsbrief. Maar tot aan de dag van morgen is er het heden: en ook dan is er volop werk aan de winkel voor de medewerkers, en evenveel te genieten voor 'ons publiek'. Ik beperk mij hier tot de aankondiging van de interactieve film *Onder vuur. Militaire dilemma's*; deze film die voor het late najaar 2006 op de rol staat, voert de bezoeker mee in de vaak ondoorzichtelijke en penibele situaties die militairen tijdens missies tegenkomen. Ook dit najaar openen we de heringerichte en uitgebreide expositie *Collectie Visser*, een tentoonstelling over achttiende eeuwse Japanse krijgsprenten en een bescheiden 'news board-expo' over de inzet van de krijgsmacht in Uruzgan.

2

Dit najaar valt er veel te genieten in het Legermuseum, onder andere de expositie Collectie Visser. (Foto: Wim den Dunnen)

Bij de voorpagina:

Pistolen uit de collectie-Visser. Lees meer over deze spectaculaire aanwinst op pagina 4. (Foto: Casper van Bruggen)

HOOFDSTUK

Collectie Informatie Centrum online

Het werd al in een eerdere editie van deze Nieuwsbrief gemeld: er is de afgelopen tijd hard gewerkt aan het online krijgen van de collectiewebsite. En nu is het dan zover: op www.collectie.legermuseum.nl kunt u informatie vinden over (een groot deel van) de Legermuseumcollectie. U kunt zoeken in de collectie-database, vragen stellen via de vraagbaak, en op termijn de zogenoemde FAQ's bekijken (vragen die vaker gesteld zijn aan het Legermuseum-team). In navolging van het 'echte' museum zullen ook regelmatig nieuwe virtuele tentoonstellingen over verschillende thema's verschijnen. En uiteraard is het mogelijk om via de website een afspraak te maken voor een bezoek aan het Collectie Informatie Centrum. Breng dus voortaan ook een digitaal bezoek aan de bijzondere Legermuseumcollectie, www.collectie.legermuseum.nl (ook toegankelijk via de knop 'collectie' op www.legermuseum.nl). Vragen kunt u mailen naar: vraagbaak@legermuseum.nl.

Wordt vervolgd

En, zo hoor ik u denken, hoe liep dat af met Gijsbrecht van Aemstel? Niet goed: hij bleek immers een 'paard van Troje' binnen de stad te hebben gehaald. Geen zorg, we zullen er voor zorgen dat de geschiedenis zich in dat opzicht niet herhaald. Mensen kunnen immers leren van de geschiedenis. En musea worden geacht daaraan bij te dragen; het is hun maatschappelijke meerwaarde. We sluiten aan bij de euforische opening van een klassieker en vervolgen met een eigen, succesvol verhaal. Nadere berichten volgen.

Gert Groenendijk is algemeen directeur van het Legermuseum.

VERLEDEN, HEDEN EN TOEKOMST

Verleden, heden en toekomst zijn onverbreekelijk met elkaar verbonden, zo ook in deze Nieuwsbrief. Het verleden in de vorm van bijdragen over de Visser-collectie en de *battlefield tours* naar Noord-Holland en Waterloo. Het heden in de foto-reportages van de openingen en vernissage, de Landmachtdagen en fragmenten uit weekbrieven uit Afghanistan. De toekomst in het artikel over ledenwerving en het verhaal van Gert Groenendijk hiernaast.

(Foto: Wim den Dunnen)

Hoewel een museum zich per definitie richt op het verleden is de toekomst – om dat ook te kunnen blijven doen – natuurlijk van het grootste belang. De kogel is door de spreekwoordelijke kerk: het Legermuseum gaat over een paar jaar naar Soesterberg: nieuwe kansen en nieuwe uitdagingen om er een nog mooier en aansprekender museum van te maken dan thans. De collectie bevindt zich nu nog voor een groot deel in depots, wegens ruimtegebrek in het huidige museum. Een van de belangrijkste uitdagingen is er voor te zorgen dat deze collectie maximaal benut en geëxposeerd kan worden. Wij houden u op de hoogte!

Gijs Scholtens
Voorzitter

IN MEMORIAM HENK VISSER (1923-2006)

Op 11 juni is Henk Visser overleden. Hij is 82 jaar geworden. Visser heeft zich immer een kritisch-betrokken volger van het Legermuseum getoond. Meer in het bijzonder onze wapencollectie kende zijn grote belangstelling. In woord, schrift en gebaar heeft hij bijgedragen aan de ontwikkeling daarvan. Zijn betekenis voor het behoud van historische wapens – vaak iconen van pre-industriële vormgeving – van Nederlandse makelij, is groot. Zijn inspanningen als verzamelaar en initiator, animator hebben dit deel van het

cultureel erfgoed aan de schaduwzijde van de publieke belangstelling onttrokken. Sterker nog, dit onvervreemdbaar onderdeel van de culturele canon gemaakt. De verwerving dit jaar door ons museum van een belangrijk deel van Vissers verzameling zestiende en zeventiende eeuwse handvuurwapens illustreert die betekenis. En die laat zich meest tastbaar aflezen aan de permanente expositie die het Legermuseum aan deze collectie wijdt. Tegen die achtergrond, maar ook functioneel, heb ik veelvuldig contact gehad met Visser. Ook dan getuigde hij kenmerkend gedreven, en geheel in onmiskenbaar eigen stijl van zijn niet-aflatende interesse voor het Legermuseum en de toekomst ervan. Het Legermuseum gedenkt Henk Visser met respect.

Gert Groenendijk
Algemeen directeur Legermuseum

LEGERMUSEUM TOONAANGEVEND IN ANTIEKE VUURWAPENS

NIEUWE AANWINST: DE VISSER-

door Mathieu Willemsen (tekst) en Casper van Bruggen (foto's)

In 2006 verwierf het Legermuseum het grootste deel van de collectie oude wapens van verzamelaar Henk Visser (1923-2006). Het betreft de grootste aankoop in de geschiedenis van het Legermuseum. Met de verwerving van ongeveer 700 vuurwapens en aanverwante objecten kan het museum een goed beeld geven van de omvang en importantie van de Nederlandse wapenindustrie in het verleden.

Van de collectie-Visser waren in 2002 al zo'n 300 stukken aangekocht door het Rijksmuseum (deels al te zien in het Legermuseum in de tentoonstelling *Meesterwerk*), zodat de gehele collectie oude wapens zich nu in openbare rijksverzamelingen bevindt. Het Legermuseum behoort door deze verwerving in één klap tot de toonaangevende musea ter wereld op het gebied van antieke vuurwapens.

Grootste verzameling

Nederland was in de zeventiende eeuw een van de belangrijkste centra voor de vervaardiging van handvuurwapens. Niet alleen voor eigen gebruik, maar ook voor export naar het buitenland. Het was een van de lucratiefste bedrijfstakken in deze onrustige tijd. Vele Europese vorsten bezaten Nederlandse pistolen en geweren, die befaamd waren door hun vakmanschap. Nederlandse vuurwapens behoorden tot de besten van de wereld.

De aanwinst kenmerkt zich door de vele wapens met een eenvoudig doch luxueus uiterlijk. Kostbare materialen zoals ebbenhout, ivoor, zilver en schildpad werden gebruikt om de finishing

touch te geven. Een specialisme dat zich vooral in Maastricht ontwikkelde, was de vervaardiging van pistolen met ivoren lades. Hiervan zijn zo'n 25 stuks verworven. Zo heeft het Legermuseum de grootste verzameling op dit gebied ter wereld.

Naast Nederlandse producten zijn ook fraaie stukken van buitenlandse makelij in de verzameling opgenomen. Opmerkelijk zijn bijvoorbeeld de vroege magazijn geweren en achterladere: ware technische hoogstandjes uit de Gouden Eeuw. Naast vuurwapens (en toebehoren zoals kruithoorns), zijn ook Nederlandse blanke wapens zoals rapieren, degens en sabels vertegenwoordigd in de collectie. In het najaar zal de gehele Visser-collectie te zien zijn op de tweede verdieping van het Legermuseum.

Fraaie kruithoorns uit de collectie-Visser.

Deze vuursteenkarabijn met miquelets slot is van een bijzondere constructie en is rond 1642 vervaardigd door Hendrick Baertmans uit Den Haag. Het wapen is gemaakt op basis van een patent dat op 19 december 1641 door de Staten van Holland en West-Friesland aan deze geweer maker was verleend. Het vuurwapen heeft een magazijn voor kogels in de lade onder de loop. Een magazijn voor zwartkruit bevindt zich in de kolf. De trekkerbeugel kan voorwaarts omlaag bewogen worden (vergelijkbaar met een negentiende eeuwse Winchester), waardoor een afsluiter met twee kamers horizontaal zijwaarts schuift. Hierdoor worden de kamers gevuld; één met kruit en één met een kogel, waarna het wapen bij het sluiten van de trekkerbeugel wordt geladen. Tevens wordt kruit in de pan geplaatst. Zodoende is het wapen nu geladen en vuurgereed. Dit wapen is slechts één van de voorbeelden van vroege achterlaadwapens die zich in de Visser-collectie bevinden en die de affiniteit tonen die Henk Visser had met technisch vernuft.

COLLECTIE

Behalve vuurwapens, zijn ook blanke wapens uit de zeventiende tot en met de negentiende eeuw in de aanwinst inbegrepen. Deze sabel dateert uit de periode 1830-1840 en is in Amsterdam gemaakt door Coenraad van Wagtenonk. Het is een uiterst luxe uitgevoerd wapen met vergulde en geblauwde decoraties op de kling. De greep is van paarlemoer. De zwaardveger Coenraad van Wagtenonk (1797-1854) werkte in de Kalverstraat op de hoek met de Bagijnesteeg. De sabel vertoont overeenkomsten met wapens zoals die door marineofficieren werden gedragen, maar dit exemplaar zou evengoed afkomstig kunnen zijn van een landmachtofficier. De geblauwde en vergulde kling toont de godin Pallas Athene en een klassieke Griekse krijger die mogelijk de oorlogsgod Ares (ook bekend als de Romeinse god Mars) voorstelt, tezamen met allerlei oorlogstrofeën.

5

De collectie-Visser omvat naast zeventiende eeuwse wapens, ook latere stukken die veelal een relatie hebben met de Nederlandse geschiedenis. Deze cassette met twee zeer kleine pistolen (de lengte van elk pistool is slechts negen cm) en een schroevendraaier is in Londen gemaakt. De lopen kunnen worden losgeschroefd en van achteren worden gevuld. Ze zijn niet voorzien van trekken en velden. Op het deksel van de cassette staat, onder een gekroonde 'W', op een zilveren plaatje de datum '19th Feb' 1827' gegraveerd. De set is dan ook op deze datum door koning Willem II aan zijn zoon Prins Willem Alexander Paul Frederik Lodewijk (de latere koning Willem III) gegeven, ter gelegenheid van zijn tiende verjaardag. Een bijzonder cadeau dat de jonge prins zeker zal hebben gekoesterd. Van deze set is bekend dat hij in maart 1966 bij Sotheby's in Londen is geveild, waarna de set via privéverzamelaars uiteindelijk bij het Legermuseum is terechtgekomen.

NOGMAALS EMBLEMEN

In Nieuwsbrief nummer 1 is afgebeeld bij het artikel 'Legermuseum ontwerpt emblemen voor Koninklijke Landmacht' een nieuwe dubbele pat en kleur van het Regiment Bevoorradings- en transporttroepen. De afgebeelde pat met het regiment-embleem is een van de vele voorontwerpen. Het artikel heeft niet de bedoeling gehad de indruk te wekken dat de Commandant Landstrijdkrachten al heeft besloten deze pat in te voeren.

Frans Smits

WERF, WERF, WERF, DRIEWERF HOERA!

door Gijs Scholtens

Een leger kan niet zonder militairen en een Legermuseum kan niet zonder Vrienden. In vroeger tijd werden soldaten geronseld of voor hun nummer opgeroepen. Nu wordt slechts dienst genomen op basis van vrijwilligheid ingegeven door roeping of andere edele motieven. Dat geldt ook voor het Vriend worden. Waarom zou je Vriend worden van het Legermuseum?

Vriend word je uit betrokkenheid bij en belangstelling voor het in stand houden van ons militair-historisch erfgoed. Niet alleen het kunnen genieten van mooie exposities, maar ook het trekken van lessen uit het verleden; want, wie zijn verleden niet kent heeft geen toekomst.

Wij hebben nu ongeveer 1.100 trouwe Vrienden, maar wat is mooier dan nog meer Vrienden te maken? Hoe meer Vrienden, hoe meer vreugd. Dat geldt niet alleen voor het Legermuseum zelf, maar ook voor de Vrienden onderling. Immers, hoe meer middelen de stichting heeft, hoe meer wij voor 'ons' museum kunnen doen; en omgekeerd het museum ons kan en wij de Vrienden kunnen bieden.

In 2008 bestaat de Stichting Vrienden van het Legermuseum 60 jaar en wij hopen dat op gepast uitbundige wijze te vieren. Het zou dan mooi zijn als wij inmiddels vele nieuwe Vrienden in ons midden kunnen tellen. Ronselen (bezoekers in het museumcafé voorzien van alcoholica en dan laten tekenen bij het kruisje) is niet meer van deze tijd. Maar vele andere middelen staan ons, én vooral ook u als Vriend, ter beschikking om nieuwe Vrienden te werven.

Cadeaubon

De meest productieve manier van werven is wanneer u familie, vrienden, kennissen, relaties of clubs waar u lid van bent een keer meeneemt naar het Legermuseum. Immers, onbekend is onbemind en zien is geloven. Er is nu een nieuwe Vriendenfolder en één telefoontje (015-214 23 76 op donderdag- of vrijdagmorgen) of e-mailtje (secretariaat@vriendenlegermuseum.nl) aan onze chef de bureau Richard Budël is genoeg om u een pakketje Vriendenfolders te laten toezenden. Die kunt u vervolgens bij

Goed idee! Maak met deze cadeaubon een bekende een jaar lang Vriend.

De nieuwe serie van zes fraaie boekenleggers.

een daartoe geëigend evenement uitdelen om Vrienden te werven. Nog mooier is het natuurlijk – en de feestdagen staan weer voor de deur – om iemand een jaar Vriendschap cadeau te doen. Daarvoor hebben wij nu de cadeaubon (ook op te vragen telefonisch of per e-mail bij Richard Budël, zie hierboven). De ene helft is bestemd voor de gelukkige nieuwe Vriend, de andere helft met zijn gegevens en uw donatie ten behoeve van hem stuurt u aan ons secretariaat. De nieuwe Vriend krijgt dan – maar dat geldt nu voor iedere nieuwe Vriend – de Vriendenkaart, een boek als welkomstgeschenk en een setje van zes verschillende boekenleggers, die hij op zijn beurt weer kan uitdelen om nieuwe Vrienden te werven.

De nieuwe kleurrijke Vriendenfolder.

Serie boekenleggers

De boekenleggers van de Vrienden (foto's gemaakt door Wim den Dunnen) worden ook in de winkel van het Legermuseum gegeven bij de aankoop van een boek, in de hoop dat de bezoeker in de loop der tijd zes boeken koopt om de serie boekenleggers compleet te krijgen. Ten slotte beschikt onze stichting over een geheel vernieuwd (door Cees Braat ontworpen) Vriendenpaneel. Bij evenementen als de Landmachtdagen staat dit in de stand van het Legermuseum met als doel vele nieuwe Vrienden te werven.

Wij hopen ook dat u de komende tijd vele nieuwe Vrienden zult maken. Daarom roep ik u op: werf, werf, werf, want dan is het uiteindelijk driewerf hoera voor iedereen!

TWEEDE NEDERLANDSE VETERANENDAG IN DEN HAAG

door Wim den Dunnen (tekst en foto's)

De Nederlandse Veteranendag is op 29 juni 2006 voor de tweede keer gehouden. Tijdens de grote manifestatie op het Malieveld in Den Haag, werden onder andere door de Prins van Oranje en de minister van Defensie Henk Kamp herinneringsmedailles opgespeld, bij militairen die recentelijk aan missies hebben deelgenomen. Het Legermuseum was ook die dag aanwezig met stand en medewerkers en heeft vele veteranen en bezoekers van informatie voorzien.

Op het programma stond een groot defilé door het centrum van Den Haag, waaraan ongeveer 3.700 veteranen deelnamen. Ook hierbij was prins Willem-Alexander aanwezig. Hij nam het defilé af en zag de vele detachementen van veteranen en onderdelen van de Nederlandse krijgsmacht aan zich voorbij trekken. Na de eenheden te voet volgden historische militaire voertuigen, waar ook Vriend Paddy van der Baan aan deelnam. Met zijn DAF YP-408 pantserwagen had hij een belangrijke plaats in het defilé, met veteranen in en op zijn voertuig. Het defilé werd afgesloten met modern materieel.

Deze dag op de verjaardag van prins Bernhard komt tegemoet aan zijn grote wens om veteranen, oud en jong, een grotere erkenning te geven dan tot nu toe het geval is geweest.

De stand van het Legermuseum mag zich de laatste tijd in een grote belangstelling verheugen. Hier verstrekken medewerkster Annemarie Pothaar en conservator Harm Stevens informatie aan veteranen. Het paneel van de Vrienden, sinds kort een vast onderdeel van de stand, was prominent opgesteld en voor iedere bezoeker duidelijk zichtbaar.

Oude veteranen spelden bij jonge militairen, afkomstig uit alle krijgsmachtdelen, herinneringsmedailles op. Ook deze laatsten zijn nu veteraan. Een unieke plechtigheid op het Malieveld, die oude en jonge veteranen voor het voetlicht bracht.

7

Vriend Paddy van der Baan maakte veel indruk met zijn nog in prima staat verkerende DAF YP-408 PWCO. Met veteranen aan boord passeert hier het voertuig tijdens het defilé het podium met onder andere de Prins van Oranje. Paddy staat helemaal achter in het personeelscompartiment. Ook de Rekvisieten Commissie van de KL volgde even later met hun YP-408.

Een van de indrukwekkendste detachementen werd gevormd door veteranen van het Nederlandse Unifil-bataljon. Trots marcheren de 'blauwe baretten' hier voorbij de tribune met de top van de Nederlandse krijgsmacht.

BOEM!! EN LEVENSECHT!: OPENINGEN

door Gijs Scholtens (tekst), Hans de Lijser (foto's openingen) en Wim den Dunnen (foto's Vriendenmiddag)

Kort na elkaar werden twee nieuwe tentoonstellingen in het Legermuseum geopend: *BOEM!! 1.000 jaar buskruit* (1 juni 2006) en *Levensecht! Van hondenkop tot paardenkont* (15 juni 2006). Zulke uiteenlopende onderwerpen kenmerken de diversiteit van het Legermuseum. Buskruit is niet alleen een middel om kogels en raketten af te vuren, maar evenzo het basismateriaal voor prachtig vuurwerk en, als een van de modernste toepassingen: de airbag. De tentoonstelling brengt 1.000 jaar buskruit met al zijn toepassingen treffend in beeld. *Levensecht!* is een tentoonstelling over hoe vormgevers, tekenaars, houtbewerkers en modellers van het Legermuseum letterlijk handen en voeten geven aan de collectie in het museum. De opening van deze tentoonstelling stond in het teken van het 40-jarig jubileum van vormgever Cees Braat. Beide openingen hadden verrassingen voor de aanwezigen in petto: een spetterend vuurwerk bij de opening van *Boem!!* en een koninklijke onderscheiding voor Cees Braat bij de opening van *Levensecht!*

Voor de Vrienden was het dus dubbel feest om daarna op 18 juni een speciale Vriendenmiddag voor beide tentoonstellingen te mogen bijwonen. Gastconservator Robert Smith verhaalde daar tot in detail, maar onaangedaan, zijn vruchteloze poging om op veertiende eeuwse wijze buskruit te maken, en Cees Braat gunde de Vrienden een kijkje in de keuken van een open atelier.

Hieronder een fotoreportage van deze wederom zeer geanimeerde evenementen (zie voor meer foto's www.vriendenlegermuseum.nl onder 'evenementen').

Enkele Vrienden bekijken een van de verschillende unieke objecten die te zien zijn in de tentoonstelling *Boem!!*

Tijdens de opening was er ook gelegenheid tot het bezoeken van de tentoonstelling *Levensecht!* Van hondenkop tot paardenkont.

De tentoonstelling *Boem!!* werd op een toepasselijke manier geopend: met knallend vuurwerk onder belangstelling van de genodigden en de Delfse bevolking.

Speciale spreker tijdens de opening was Jan Douwe Kroeske, die over zijn meest indrukwekkende ervaring met buskruit vertelde.

EN VRIENDENMIDDAG

Vormgever Cees Braat is vanwege zijn inzet voor het Legermuseum benoemd tot Lid in de orde van Oranje Nassau. Burgemeester Schoof van Alphen aan den Rijn reikte de bijbehorende versierselen uit tijdens de opening van *Levensecht!*

Tijdens de Vriendenmiddag was er ook een open atelier ingericht waar vormgever en ontwerper van het Legermuseum Cees Braat (rechts) aan het werk was te zien.

Na 40 jaar in dienst bij het Legermuseum is er veel te vertellen. De aanwezigen luisteren aandachtig naar enkele vermakelijke anekdotes van jubilaris Cees Braat.

De vernieuwde winkel van het Legermuseum was zeer in trek tijdens de Vriendenmiddag. Hier bekijken Vriend Thom Broer (links) en Max van der Hoog (rechts) het boekenaanbod.

Aanbieding door voorzitter Gijs Scholtens van de eerste cadeaubon voor één jaar Vriend-zijn aan gastconservator Robert Smith als dank voor de boeiende en interessante lezing over de uitvinding van het buskruit en de totstandkoming van de tentoonstelling hierover.

De Vriendenmiddag werd gezellig besloten met een hapje en een drankje aangeboden door het museum.

EEN VRIEND IN AFGHANISTAN

HET HEDEN IS DE GESCHIEDENIS

door Erwin Vonk (redactie Gijs Scholtens)

Ons bestuurslid majoor Erwin Vonk is in de periode april-juli 2006 als Press Information Officer uitgezonden met de Nederlandse Deployment Taskforce op Kandahar Airfield in Zuid-Afghanistan. Uit zijn brieven aan het thuisfront volgt hieronder een aantal fragmenten, die het leven van een krijgsman te velde in de moderne tijd beschrijven.

13 april 2006, eerste indrukken

Kandahar Airfield (KAF) is de USA: ruime straten van gravel, volgens een geometrisch patroon. Kortom, overzichtelijk maar wel groot, heel groot. Ik loop er vijftien minuten over om van mijn slaapplek naar mijn werkplek te komen. De wasruimten zijn vijf minuten lopen van de slaapplek. Niet je tandenborstel vergeten dus. Het tijdsysteem is simpel: we leven hier niet naar lokale tijd, maar naar Zulu-tijd (Greenwich meantime). Vanmorgen ben ik dus om 02.00 opgestaan (lokale tijd 06.30); daar moet je wel even aan wennen.

De Amerikanen hebben het water van zoveel chloor voorzien dat je je tanden er niet mee mag poetsen en als je je haar gewassen hebt, voelt het stijf en stug aan. Uiteindelijk ben ik naar de lokale barbershop gegaan. Die wordt bemand door vijf Russische vrouwen. Hoe die hier zijn terechtgekomen, weet niemand.

De NAVO-medaille voor Erwin Vonk. (Foto: Leo Hoeks)

Zij kennen twee modellen: 'short' en 'very short'. Om 12.00 een ceremonie, waarbij een gesneuvelde Amerikaan het vliegtuig werd ingedragen. Een kleine 500 militairen van alle landen hier aanwezig, stonden rond de achterzijde van het vliegtuig opgesteld toen de kist onder het geluid van een eenzame doedelzak door zijn kameraden de laadklep (*ramp*) werd opgedragen. Zeer indrukwekkend. Bij iedere gesneuvelde wordt op een dergelijke wijze een 'ramp-ceremonie' gehouden. Kortom, ik werd met de neus op de feiten gedrukt: het is hier toch echt gevaarlijk. In dit militaire kamp, naast het vliegveld van Kandahar aan de rand van de woestijn, waar de temperaturen kunnen oplopen tot 45 °C en met stofstormen van stof zo fijn dat het achter je contactlenzen kruipt, loopt iedere militair met een geladen wapen. Je hebt dus altijd een wapen bij je. Ook in de kerk.

16 april 2006, het hospitaal

De traumatoloog staat hier iedere dag te opereren. 62 operaties de laatste drie weken. De meeste gewonden zijn Afghanen, maar zo nu en dan zit er een westerling tussen. Veel van de gewonde Afghanen hebben een kleinere kans om het te halen. Als ze op de OK liggen met schot- of blastwonden komt men er vaak achter dat ze nog wat anders onder de leden hebben. De bevolking is hier gewoon minder gezond dan bij ons in het westen. De gemiddelde levensverwachting voor een Afghaanse man is 47 jaar.

30 april 2006, eerste vuurcontact

Voor het eerst wisselen Nederlandse troepen schoten uit met Taliban-krijgers in Uruzgan. In het kader van eerlijk zijn tegen de Nederlandse maatschappij en het langzaam laten wennen aan het idee dat er echt gevochten gaat worden in Uruzgan en wat dat uiteindelijk kan betekenen, is het belangrijk dat dit soort informatie op een normale manier in het nieuws wordt gebracht, nuchter en zakelijk. De andere kant van het argumentenspectrum is dat er over special forces nooit mededelingen worden gedaan.

4 mei 2006, dodenherdenking

Ook hier houden we een dodenherdenking. De aanwezige Amerikanen waren oprecht verbaasd dat dit bij Europeanen nog zo leefde en dat wij in Afghanistan onze ceremonie qua tijd samen lieten vallen met die in Nederland. Na twee korte toespraakjes klonk precies op tijd het signaal 'taptoe infanterie' over het centrale plein waar vrijwel alle Nederlanders in open carré stonden opgesteld. Gedurende de twee minuten stilte die volgde, gingen de oorlogsgeluiden op de achtergrond gewoon door. Twee Harriers die gehaast opstegen, warm draaiende helikopters en geweer- en mitrailleurvuur vanaf de schietbanen waar de Roemenen aan een nachtoefening begonnen. Zo werd het herdenken van gevallen wel heel nadrukkelijk onderstreept.

VAN MORGEN

Nederlands konvooi in Uruzgan. Voorop Patria XA 188-pantserwagens gevolgd door Scania 165 KN-vrachtauto's. (Foto: Gerben van Es)

13 mei 2006, de schietbaan

Op de schietbaan kom je niet zomaar. De baan ligt buiten het kamp, buiten de laatste verdedigingsring. Dit betekent dat je er heenrijdt in een gepantserd voertuig en in een konvooi. Het personeel draagt de helm op het hoofd met scherfvest aan en daar overheen een Ops-vest (een vest voor onder meer munitie, red.). Het betekent ook dat lang voordat je op de schietbaan komt, de wapens al doorgeladen zijn. Dat is wel heel anders dan in Nederland. De baan ligt aan de rand van de woestijn en het is er al snel enkele graden warmer dan in het kamp. De temperatuur loopt op tot maar liefst 49 °C!

20 mei 2006, het eerste konvooi

Bij het aanbreken van de dag begon de verplaatsing. Nadat in de nacht het konvooi was opgesteld, verbindingen gecontroleerd, bemanningen ingestegen, konden we 'rollen'. Fantastisch gezicht, 53 voertuigen: logistieke en gevechtsvoertuigen gecombineerd. In alle vroegte door Kandahar en later door de woestijn naar Tarin Kowt. Die woestijn is trouwens adembenemend mooi. Enorme landschappen die op de foto niet te vangen zijn.

Het konvooi deed dertien uren over de 180 km. De temperaturen liepen op tot boven de 40 °C. De bemanningen van de vrachtwagens en de infanteristen van de beveiliging rijden de complete rit met scherfvest aan daaroverheen een Ops-vest, met helm op, oordoppen in en een speciale scherfwerende bril voor de ogen.

Kandahar is de eerste hindernis. We rijden midden op de weg. Burgerverkeer wordt niet tussen onze auto's toegelaten. De lengte van de colonne is soms wel vijf km. Kandahar is een echte oosterse stad. Veel mensen op straat, veel soorten vervoermiddelen. Auto's, brommers, fietsen, tuktuks, ezels, paardjes, alles is mogelijk als er maar wielen onder passen of lading op kan. Na de stad rijden we langs een kanaal met aan de overzijde bebouwing. Het ziet er leuk uit, maar militair gezien betekent het dat we beschoten kunnen worden vanaf de overzijde van het kanaal waar de vijand in de bebouwing kan schuilen. En wij dus niets terug kunnen doen. Ik ben dan o zo blij als ik vrouwen en kinderen langs de weg zie. Dat is een teken dat er niets op handen

(Lees verder op pagina 12)

is. In de cabine ontspant de sfeer zich geleidelijk. Je krijgt van de chauffeurs de meest vreemde gesprekken mee. De bijrijder zegt op een gegeven moment tegen de bestuurder: "Na de wadi gaat de weg omhoog en krijg je links en rechts van die toko's, beetje voorzichtig op de zuigers." Antwoord van de chauffeur: "Dobro, nema problema." Hoeveel geschiedenis van het Nederlandse leger kun je in één zin verpakken? Met het invallen van de duisternis reden we bij Tarin Kowt de basis op. Alsof we helden waren, zo werden we ingehaald.

27 mei 2006, de tandarts

Tijdens de lunch brak een kroon uit mijn gebit. Dat wordt een oorlogsbehandeling. Ik had wel een goudklompje in mijn hand maar geen geluksgevoel. De Britse tandarts verklaarde dat hij niet aan uitgebreide herstelwerkzaamheden kon beginnen. Het werd dus stabiliseren, gat vullen en een soort *runway repair*. Hij had een luchtfoto van het vliegveld op het plafond geplakt, heb je wat om naar te kijken. Is wel een aanrader voor Nederlandse tandartsen. Hang iets aardigs tegen het plafond.

11 juni 2006, Taliban-slachtoffers

Het idee dat als wij melding maken in de kranten van vuur- of gevechtscontact dat er dan geen slachtoffers zouden vallen, is naïef. Het is natuurlijk wel zo dat wij aannames doen en schattingen geven. We zien immers in dit land nooit de doden van de tegenstander. Ze worden altijd weggehaald en binnen 24 uur begraven. Na afloop gaan zoeken op de plek waar je ze het laatst gezien hebt, is niet erg verstandig voor je eigen veiligheid.

18 juni 2006, de post

Vlak voor Hemelvaart werd een zending post, 200 zakken, onze kant uitgestuurd. Die kwam aan op Kabul. Maar volgens TNT was er hier niemand van het leger die bevoegd was om een handtekening voor ontvangst te zetten. Dus de post verdween in een afgesloten kluis. Toen kreeg je het Hemelvaart-weekend, niemand te bereiken in Nederland die iets in de handtekeningzaak kon betekenen. Het sleepte zich voort tot Pinksteren. Uiteindelijk heeft deze week de ambassade een breekijzer in het systeem gekregen om de lading die aangezwollen is tot 419 postzakken hierheen te krijgen. Waar is de tijd gebleven dat de postkoets voorrang had? In de negentiende eeuw wisten onze voorvaders al beter. De post moest voor.

24 juni 2006, de minister op bezoek

Toen we na het ochtendprogramma de poort uitreden, kwam het konvooi ons tegemoet. De minister zou Henk Kamp niet zijn als hij met die militairen niet even een praatje wilde maken. Hartstikke goed. Gewoon eerste voertuig aanhouden, bestuurdersluik opentrekken, hand naar binnen steken en zeggen: "Hallo, ik ben Henk Kamp, hoe ging het, goede reis gehad?" Prima.

1 juli 2006, raketaanval

De maand juli is begonnen. Dit lijkt een dooddoener maar voor veel militairen van de DTF betekent dit dat zij ergens deze maand naar huis gaan en voor de militairen van TF-U betekent het een maand van vertrek en het begin van een missie. Daar sta je dan wel even bij stil nu we aan het einde van deze

Kandahar Airfield in een zandstorm.

week tweemaal een 'ramp-ceremonie' bijwoonden. Voor een Amerikaanse collega die op een IED (zelfgemaakt explosief, red.) is gereden en voor twee Britse collega's die na een vuurgevecht bij een dorp afgesneden zijn geraakt van hun eigen eenheid en gruwelijk verminkt zijn teruggevonden. Vrijdagavond kregen we ook weer eens een raketaanval. Deze keer was het dichtbij. Ik had twintig minuten daarvoor met de journalisten de eettent verlaten toen er een voltreffer op het saladebuffet landde. Een aantal Nederlanders die nog aan het eten waren, kwamen met de schrik vrij en hebben handelend opgetreden om de tien gewonden naar buiten te brengen en te verzorgen. Mijn zorg gold in eerste instantie niet zozeer mijn eigen lijf maar dat van de journalisten.

Verder is het deze dagen warm. Ontegenzeglijk warm. In de zon lopen de temperaturen eenvoudig op tot 60 °C.

9 juli 2006, de nieuwe lichter

Aan onze kant van de pijlpijn komen er nu 200 man per week binnen vliegen. In een noodtempo groeit het Nederlandse bestand. De nieuwelingen worden wel direct met de gebruiken van KAF bekendgemaakt. Zo hadden we deze week toch weer twee keer een bunkeralarm. Dat waren het twaalfde en dertiende in de zestien weken die ik hier nu zit. Een mooi *moyenne* zullen we maar zeggen. Om ons heen gaat de operatie Mountain Thrust gewoon door. Dat de Taliban-strijders in het nauw zitten, merken we doordat ze niet meer kunnen vluchten maar tot positieverdediging worden gedwongen. Verder wordt er hard gewerkt aan de opbouw van Deh Rawood en Tarin Kowt. De konvooien gaan onverdroten verder en er wordt gewerkt aan verbetering van de veiligheidssituatie door langzaam maar zeker in Tarin Kowt met de al aanwezige coalitiepartners te gaan patrouilleren. Ook is er onlangs een MedVet-patrouille uitgevoerd. Dan wordt een dorp bezocht door enkele artsen en veeartsen en worden de bewoners gratis geholpen. Dat is echt goed werk. Wel oppassen dat je op de terugweg niet wordt opgeblazen. Nog een weekje of drie vanaf vandaag. Ik vlieg via Kabul naar Kreta. We zijn verplicht twee nachten op Kreta in een hotel te verblijven om een adaptatieprogramma te volgen, voordat we doorgaan naar Eindhoven. Ik hoop op zwemmen in zee om het aangekoekte vuil los te weken. Eens stof vrij te geraken.

Begin augustus is Erwin Vonk weer veilig teruggekeerd bij zijn gezin in Nederland.

LANDMACHTDAGEN TE HAVELTE

door Wim den Dunnen (tekst en foto's)

Van 12 tot en met 14 mei 2006 werden weer de jaarlijkse Landmachtdagen gehouden. Als locatie was deze keer gekozen voor de Johannes Postkazerne te Havelte. Op vrijdag 12 mei was er de mogelijkheid voor de Vrienden van het Legermuseum om de VIP-dag te bezoeken. Gastheer 43 Gemechaniseerde Brigade had interessante stands ingericht, waar een kijkje achter de Landmachtschermen kon worden genomen, terwijl er op het achter gelegen oefenterrein volop grote demonstraties werden gehouden. Zo liet 11 Luchtmobiele Brigade zien, onder een stralende zon, hoe luchtmobiel wordt opgetreden. De open dagen trokken meer dan 100.000 bezoekers en waren daarmee een groot succes.

Ook op de Johannes Postkazerne was het Legermuseum present met stand en winkel. Van links naar rechts: conservator Mathieu Willemsen en Joop van de Werken van de museumwinkel. Achter Mathieu is nog net het nieuwe Vriendenpaneel zichtbaar. Stand en winkel waren een groot succes, vele bezoekers namen een kijkje of kochten enkele souvenirs.

Bestuurslid van de Vrienden Guus van Leeuwe (links) bevestigt de nieuwe boekenleggers van onze stichting aan de stand, zodat ze goed zichtbaar zijn voor de bezoekers. Joop van de Werken heeft zich zojuist in een piekeniersuitrusting gehesen.

De kledingshow is een prachtig stukje samenwerking tussen het KPU-bedrijf van Defensie, de Rekvisieten Commissie KL en het Legermuseum. Van musketier tot de hedendaagse modern uitgeruste militairen, zoals die op missie gaan, waren er te zien. De presentatie was in handen van onder andere Bob Kos.

Het op de Johannes Postkazerne gelegerde 44 Pantserinfanteriebataljon 'Johan Willem Friso' heeft een rijke traditie. Zo vormde het van 1979 tot en met 1985 als onderdeel van het UNIFIL-detachement (United Nation Interim Force in Lebanon) een buffer tussen de strijdende partijen in het turbulente zuiden van Libanon. Het bataljon liet zien, in samenwerking met de Dutch Peace Army (DPA), hoe destijds een roadblock werd bemand. De eenheid heeft net als het Legermuseum en de DPA nog een witte DAF YP-408.

HERHAALDE OPROEP E-MAILADRESSEN

Op de oproep in de vorige Nieuwsbrief om uw e-mailadres door te geven aan het secretariaat is slechts een beperkt aantal reacties binnengekomen, waarschijnlijk omdat velen van u er vanuit gaan dat wij al over uw e-mailadres beschikken. Om te voorkomen dat er verouderde e-mailadressen in ons bestand blijven staan, verzoeken wij ALLE Vrienden die over een e-mailadres beschikken dat, bij voorkeur onder vermelding van hun Vriendennummer dat op de Vriendenkaart staat (of anders hun naam en adres), voor 15 oktober a.s. te mailen aan secretariaat@vriendenlegermuseum.nl.

het bestuur

SLAGVELDEN VAN DE FRANSE

BATTLEFIELD TOURS ONVERMINDERD POPULAIR

door Marco van der Hoeven

Al tien jaar organiseren het Legermuseum en Mithras Arrangementen voor bezoekers van het museum excursies naar slagvelden in Nederland en België. Honderden mensen hebben op deze manier al onder begeleiding van een militair-historicus een bezoek gebracht aan de plaatsen waar, onder meer door Nederlandse soldaten, geschiedenis is gemaakt. Dit jaar stonden bezoeken aan twee slagvelden uit de Franse tijd op het programma.

Ter gelegenheid van de succesvolle expositie *Voor Napoleon. Hollanders in Oorlogstijd 1792-1815* hebben het Legermuseum en Mithras dit voorjaar twee excursies naar slagvelden uit de Franse tijd georganiseerd. Uiteraard ontbrak het veld waar de meest beschreven slag uit de Napoleontische periode – Waterloo – werd uitgevochten, niet op het programma. Maar ook het in brede kring minder bekende maar zeker zo dramatische strijdtoneel van de Engels-Russische invasie in 1799 werd bezocht. De mate van populariteit van dergelijke *battlefield tours* hangt sterk af van de bekendheid van de bestemming. Waterloo was duidelijk de meest gewilde bestemming. Aanvankelijk stond één dagexcursie gepland, maar naarmate de aanmeldingen binnenstroomden, werd duidelijk dat het grote aantal geïnteresseerden

14

Fel gevochten is er in 1799 om het plaatsje Schoorl. Een aanval van Franse en Bataafse troepen bij de kerk, detail van een ets van D. Langendijk (1800).

De kerk van Schoorl na de slag, penseeltekening van J.A. Crescent (1800).

nooit in één groep kon worden meegenomen. Daarom kwam er naast de oorspronkelijke excursie op zaterdag een tweede tour op zondag. Uiteindelijk waren zelfs die groepen nog vrij groot, met 58 bezoekers op zaterdag en 56 op zondag.

Waterloo is een van de best geconserveerde en gedocumenteerde slagvelden ter wereld. Vanwege het belang van de slag, waarin definitief een einde kwam aan de macht van Napoleon, zijn diverse locaties die een rol hebben gespeeld museum geworden. Dat geldt bijvoorbeeld voor de eerste twee plaatsen die de deelnemers aan de battlefield tour bezoeken: het voormalige hoofdkwartier van Wellington in Waterloo, en het voormalige hoofdkwartier van Napoleon ten zuiden van het slagveld, Le Caillou.

Leeuweheuvel

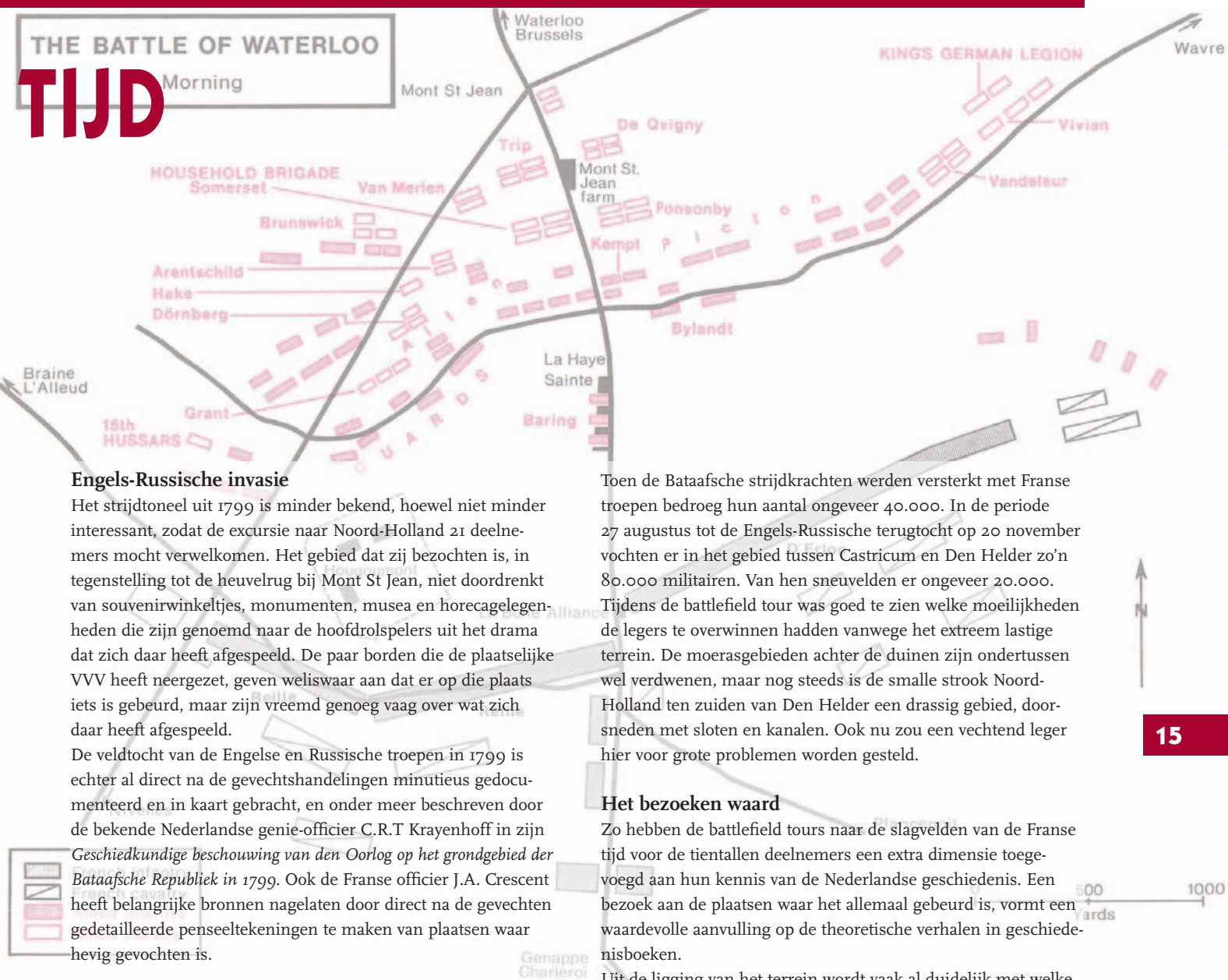
Het eigenlijke slagveld ligt ten zuiden van Waterloo, op een glooiende heuvelrug bij het dorpje Mont St Jean. Dat de slag naar Waterloo is genoemd komt door de Engelse opperbevelhebber Wellington, die daar zijn hoofdkwartier had en Waterloo beter in het Engelse gehoor vond liggen dan Mont St Jean. De Pruisische bevelhebber Blücher had de voorkeur gegeven aan 'slag bij Belle Alliance', de toevallig symbolische naam van de boerderij waar Blücher en Wellington elkaar de hand schudden na de slag. Het strijdtoneel zelf is nauwelijks veranderd. Alleen aan de oostzijde is een deel afgegraven voor een weg, én voor de Leeuweheuvel die als overwinningmonument is neergezet op de plaats waar de Prins van Oranje, zoon van de Nederlandse koning, gewond is geraakt.

Verder is nog steeds goed aan te geven waar 140.000 militairen elkaar op 18 juni 1815 in een tien uur durende slag tijdens een warme zomerdag in de haren vlogen, met charges van infanterie en cavalerie, artilleriebeschietingen over en weer en bestormingen van versterkte boerderijen op het slagveld. Aan het eind van de dag bleven op dit stuk grond van ongeveer drie bij twee kilometer 40.000 doden en gewonden achter.

THE BATTLE OF WATERLOO

TIJD

Morning

Engels-Russische invasie

Het strijdtonel uit 1799 is minder bekend, hoewel niet minder interessant, zodat de excursie naar Noord-Holland 21 deelnemers mocht verwelkomen. Het gebied dat zij bezochten is, in tegenstelling tot de heuvelrug bij Mont St Jean, niet doordrenkt van souvenirwinkeltjes, monumenten, musea en horecagelegenheden die zijn genoemd naar de hoofdrolspelers uit het drama dat zich daar heeft afgespeeld. De paar borden die de plaatselijke VVV heeft neergezet, geven weliswaar aan dat er op die plaats iets is gebeurd, maar zijn vreemd genoeg vaag over wat zich daar heeft afgespeeld.

De veldtocht van de Engelse en Russische troepen in 1799 is echter al direct na de gevechtshandelingen minutieus gedocumenteerd en in kaart gebracht, en onder meer beschreven door de bekende Nederlandse genie-officier C.R.T Krayenhoff in zijn *Geschiedkundige beschouwing van den Oorlog op het grondgebied der Bataafsche Republiek in 1799*. Ook de Franse officier J.A. Crescent heeft belangrijke bronnen nagelaten door direct na de gevechten gedetailleerde penseeltekeningen te maken van plaatsen waar hevig gevochten is.

Extreem lastig terrein

Startpunt van de rondleiding is uiteraard het landingsterrein ten noorden van Callantsoog. Hier kwam op 27 augustus om 04.00 uur de eerste aanvalsgolf van 2.500 Engelse militairen aan land. Onder dekking van een zwaar bombardement van de vloot, bestaande uit meer dan 150 schepen, trokken zij direct op naar de duinen. Daar stonden niet meer dan twee bataljons Jagers van het Bataafsche Leger, ongeveer 1.400 lichte infanteristen, om de invasiemacht tegen te houden. Een regiment infanterie van 2.000 man trok vanuit het zuiden op om de Jagers te versterken. Bij de tegenaanvallen op de snel in mankracht groeiende invasietroepen sneuvelden zowel een bataljonscommandant van de Jagers als een van de Bataafsche infanterie. Aan het eind van de dag hadden de Britten een bruggenhoofd gevestigd op Nederlands grondgebied. Aan Bataafsche zijde sneuvelden bij de vergeefse verdediging van dat kleine strand- en duingebied 1.400 man, tegen 500 Engelsen, van wie er een twintigtal verdrinken nog voor ze het strand bereikten.

Deze aantallen geven direct al aan hoe zwaar de gevechten waren, en later in de campagne nog zouden worden. Ter vergelijking: tijdens de slag om de Grebbeberg sneuvelden bijna 400 Nederlandse militairen, en tijdens de hele strijd in de meidagen ongeveer 2.200. De gevechten in 1799 werden nog veel heftiger, zeker toen 20.000 Russen de 20.000 Engelsen kwamen versterken.

Toen de Bataafsche strijdkrachten werden versterkt met Franse troepen bedroeg hun aantal ongeveer 40.000. In de periode 27 augustus tot de Engels-Russische terugtocht op 20 november vochten er in het gebied tussen Castricum en Den Helder zo'n 80.000 militairen. Van hen sneuvelden er ongeveer 20.000. Tijdens de battlefield tour was goed te zien welke moeilijkheden de legers te overwinnen hadden vanwege het extreem lastige terrein. De moerasgebieden achter de duinen zijn ondertussen wel verdwenen, maar nog steeds is de smalle strook Noord-Holland ten zuiden van Den Helder een drassig gebied, doorsneden met sloten en kanalen. Ook nu zou een vechtend leger hier voor grote problemen worden gesteld.

Het bezoeken waard

Zo hebben de battlefield tours naar de slagvelden van de Franse tijd voor de tientallen deelnemers een extra dimensie toegevoegd aan hun kennis van de Nederlandse geschiedenis. Een bezoek aan de plaatsen waar het allemaal gebeurd is, vormt een waardevolle aanvulling op de theoretische verhalen in geschiedenisboeken.

Uit de ligging van het terrein wordt vaak al duidelijk met welke problemen de militairen te maken hadden, en waarom bevelhebbers bepaalde beslissingen hebben genomen. En het maakt duidelijk dat niet alleen Nederlandse militairen een belangrijke rol hebben gespeeld in de militaire geschiedenis, maar dat ook het Nederlands grondgebied, en voormalig Nederlands grondgebied, gedenkplaatsen bevat die de moeite van het bezoeken waard zijn.

Battlefield tour naar het invasiestrand van 1799. Marco van der Hoeven vertelt over de Engelse landing. (Foto: Mediabureau Leiden)

Marco van der Hoeven is oprichter en eigenaar van Mithras Arrangementen, www.mithras.nl.

AGENDA

Activiteiten voor de Vrienden

21 oktober Vriendendag in het Geniemuseum te Vught
Datum n.n.b. Vriendenmiddag tentoonstelling Visser-collectie

Tentoonstellingen

t/m 3 december BOEM!! 1.000 jaar buskruit
t/m 17 september Levensecht! Van hondenkop tot paardenkont
t/m 1 november Ridder Roderik, een middeleeuws avontuur
Najaar 2006 Onder vuur. Militaire dilemma's

Militaire dilemma's is de titel van een interactieve film die de bezoeker meevoert in de vaak ondoorzichtige en penibele situaties die militairen tijdens missies tegenkomen. Deze twintig minuten durende ervaring confronteert de bezoeker met de dilemma's uit de militaire praktijk. Het biedt de gelegenheid zélf in de schoenen van een militair te staan en te ervaren welke keuzes je zelf zou maken.

Activiteiten Legermuseum

Elke zondag is er weer veel te doen in het museum: in september is er op deze dagen boogschieten samen met boogschietvereniging Wilhelm Tell. En op elke zondag in oktober tonen vroeg- en laatmiddeleeuwse ridders en soldaten hun uitrusting en vechtkunsten. In november demonstren Vikingen en Noormannen hun uitrusting. In december tonen Romeinse soldaten en burgers de uitrusting van legionair en auxiliair.

9 en 10 september: Open Monumentendag, thema: Feest!

21 t/m 29 oktober: de herfstvakantie staat in het teken van het afscheid van Ridder Roderik.

22 oktober: Wetenschapsdag met als thema 'Gebruik je energie!'. Het Legermuseum toont onder meer de toekomst van de militair.

18 november: 'Mijn opa was een... en mijn oma ook!' Inloopdag militaire foto's en voorwerpen. Hebt u foto's van uw opa in dienst? Hebt u onderscheidingen van uw vader? Of documenten en brieven van uw oma die binnen de krijgsmacht werkte? Neem de voorwerpen, foto's of documenten mee en laat ze bekijken door ons panel. Ook op zondag 19 november, maar dan in museum Bronbeek te Arnhem! Dit is een samenwerkingsverband van de defensiemusea.

23 december t/m 7 januari: kerstvakantie met activiteiten rond het thema 'Romeinen in een winters laagland'.

Kijk voor actuele en uitgebreide informatie op www.legermuseum.nl.

16

BOEKENKAST

BOEM!! 1.000 JAAR BUSKRUIT

In de tentoonstelling *BOEM!! 1.000 jaar buskruit* schetst het Legermuseum de ontwikkelingsgang van dit explosieve goedje vanaf de uitvinding tot aan de universele toepassingen van vandaag. Een toepassing die de wereld en de geschiedenis wezenlijk heeft bepaald en nog steeds beïnvloedt, is uiteraard die van de bewapening, vooreerst de artillerie en vuurwapens. In het bijzonder de Nederlandse producten van die toepassing, thans museale objecten, vormen een wezenlijk onderdeel van en zijn de pijler onder de rijkscollectie die ons museum beheert. Bij de tentoonstelling is een gelijknamige publicatie verschenen, die boeiend verhaalt over de historie van wat ooit de 'zwarte sneeuw uit China' werd genoemd. Het boek *BOEM!! 1.000 jaar buskruit* is geschreven door Robert Douglas Smith, tevens gastconserverator van de tentoonstelling. Het telt 76 pagina's en is een fullcolour en rijk geïllustreerde uitgave. Verkrijgbaar voor € 12,95 in de museumwinkel of te bestellen per e-mail, zie hiervoor www.legermuseum.nl/winkel. Deze prijs is exclusief verzendkosten.

NIEUWE DONATEURS

H. Stoovelaar	Amsterdam
I. Werdmüller von Egg	Delft
G.G.D. Vermes	Almere
R.A. Bastion	Naarden
A.M. Versteeg	Bergschenhoek
R. Verheij	Rotterdam
B. Wiese	Oosterbeek
C. Zwart	Amsterdam
H.J. van Essen	Dieren
S.W. Huijkman	Rijswijk
A.H. de Jong	Utrecht
W.J.F. Soetens	Eindhoven
C. van Wingerden	Groot-Amers
M.M. Zevenbergen	Maarssen
R.D. Smith	Leeds (GB)
X. Groenendijk	Breda
W.C.J. de Haas	Utrecht
E.H.F. Sususepa	Utrecht
N. de Winter	Zevenaar
J.J. Daane	Middelburg
H.J. Pook	Kerkrade

Ook donateur worden?

Zie www.vriendenlegermuseum.nl

COLOFON

De Nieuwsbrief verschijnt driemaal per jaar.

Redactie Gijs Scholtens
Hans van Lith
Wim den Dunnen
Christel Sohier
Ed Coumans (eindredactie)

Vormgeving Koninklijke De Swart,
en drukwerk Den Haag

Uitgever Stichting Vrienden van het
Legermuseum

Secretariaat Antwoordnummer 11228,
2600 WC Delft
tel.: (015) 214 23 76*
fax: (015) 214 39 16
*alleen op donderdag- of
vrijdagmorgen
e-mail: secretariaat@vriendenlegermuseum.nl

Website www.vriendenlegermuseum.nl

Webmaster Henk Goos

Webredacteur Joke van Vels-van Dongen

ISSN 1569-4305